

Některé otázky přípravy záloh

*Redakčně upravený obsah článku plukovníka B. M. Žukova,
uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 11/1983.*

Pod pojmem bojové sladění chápeme, jak známo, jeden z prvků bojové přípravy vojsk a zejména výcvik vojsk ke sladění činnosti v sestavě jednotky, útvaru a svazku. Přitom u vojáků pěstujeme návyky, dovednosti, morálně bojové a psychologické kvality, nezbytné pro přesné plnění funkčních povinností, správnou činnost u skupinových zbraní a sladění plnění bojového úkolu.

V současné době, v epoše bouřlivého rozvoje vojenství, otázky bojového sladění vojsk v krátké době, zvláště na počátku válečné činnosti, nabyly na velkém významu. Neustále vznikají nové a kvalitativními změnami procházejí tradiční prostředky ozbrojeného zápasu. To všechno zvyšuje význam otázky organizace přesného hromadného rozvinutí vojsk.

Musíme vzít v úvahu i následující faktory. Jestliže v minulé válce ztráty vojsk narůstaly poměrně pomalu, pak v podmínkách soudobé války jak vojskům, tak i mobilizovaným zdrojům státu mohou být způsobeny v krátké době velké ztráty i za předpokladu dovedného uskutečnění opatření k uchování jejich odolnosti.

To zákonitě vede k závěru, že i v prů-

běhu války bude nezbytné organizovat hromadnou přípravu specialistů nejrozličnějších nově vytvářených jednotek, útvarů a svazků v minimální době. Nakonec úkol k obnovení bojové schopnosti vojsk rovněž souvisí s přípravou dobře vycvičených, k vojenské službě povolaných záloh, s přesně organizovaným jejich výcvikem. Proto problémem hledání neefektivnějších způsobů přípravy povolaných vojáků a bojového sladění svazků a útvarů je stále aktuálnější. Bohatě zkušenosti z Velké vlastenecké války v tomto směru si uchovávají i dnes svůj význam. Jejich hluboké studium a tvůrčí využívání s přihlédnutím k zásadním, kvalitativním změnám v technickém vybavení vojsk a k podmínkám jejich bojového použití umožňují cílevědoměji řešit zkoumaný problém.

Obsahem článku je osvětlení některých otázek přípravy záloh, osob k doplnění a vytváření jednotek, útvarů svazků, způsobu jejich bojového sladění v různých obdobích Velké vlastenecké války. Jejich zásadní odlišení co do obsahu a podmínek situace ve válce podmínilo i zvláštnosti organizace bojového sladění vojsk v každém období.

Nejintenzivněji probíhala příprava a bojové sladění nově vytvořených vojsk v **prvním období Velké vlastenecké války**. Uspokojení požadavků frontů na zálohy bylo uskutečňováno z počtů mobilizovaných útvarů a svazků, rozmístěných ve vnitřních vojenských okruzích, a rozvinutých nově

sestavených jednotek. Ovšem ve spojitosti s tím, že nepřítel okupoval značnou část území, na kterém žilo asi 40 % obyvatelstva, situace s lidskými zdroji byla velmi složitá.

Bez ohledu na tak výjimečně těžké podmínky vedení strany a ozbrojených sil do-

kázalo zorganizovat vytváření nových jednotek a přípravu záloh, které neustále doplňovaly bojující armády. Tak např. Západní front v období vedení obranné operace na blízkých přístupech k Moskvě od 14. listopadu do 5. prosince roku 1941 byl posílen více než dvaceti divizemi. Do sestavy frontu přicházela každý den průměrně jedna divize. Celkově za prvních pět a půl měsíce války dostaly bojující jednotky více než 300 divizí ze zálohy Hlavního stanu Hlavního velení.

Problém přípravy takového množství vojsk ve velmi omezené době byl neobyčejně složitý i pro pozemní vojska. Byla hlavním druhem ozbrojených sil a v průběhu války tvořila více než 80 % jejich počtů. Pozemní vojska nesla hlavní tíhu války, měla největší ztráty, což vyžadovalo jejich nepřetržitou náhradu. Ohromné množství lidí, často slabě a vcelku z vojenského hlediska nepřipravených, bylo nutné ve velmi krátké době povolat, naučit ovládat zbraně a vstřípit jim návyky úspěšného vedení boje.

Na základě požadavků války byl vytvořen ve státě a ozbrojených silách rozsáhlý a pružný systém vojenského výcviku, který zahrnoval přípravu záloh, výcvik lidí ve výcvikových střediscích, záložních útvech a bojovou přípravu v bojujících armádách.

Jedním z nejdůležitějších opatření k vytváření záloh bylo usnesení ze 17. září roku 1941, kterým byl ve státě zaveden všeobecný povinný vojenský výcvik mužů ve stáří od 16 do 50 let. K organizaci splnění tohoto usnesení bylo vytvořeno při Lidovém výboru obrany Hlavní velení všeobecného vojenského výcviku, u vojenských okruhů, krajských a republikových vojenských správách oddělení a v okresních vojenských správách instruktory. Za léta války prošlo vojenskou přípravou v tomto systému asi 9,9 miliónu lidí. Byly připraveny stovky tisíc kulometníků, minometníků, odstřelovačů, samopalníků, radiistů a řidičů. Velká pozornost v procesu výcviku byla věnována technické a taktické přípravě jednotlivce a družstva, což ve značné míře usnadňovalo další přípravu vojsk. Nově vytvořené jednotky, útvary a svazky získaly ve velmi krátké době nezbytný výcvik, sladění činnosti a bojovschopnost.

Velký význam měla v tomto směru obranně masová práce, prováděná ve státě před válkou i v jejím průběhu. Byla organizována na základě leninského učení o tom, že jen vědomí o správnosti věci není ještě dostatečné k vítězství v boji s nepřítelem pracujících, že je nezbytné, aby se všichni

lidé do jednoho učili ovládat zbraně. V letech 1940–1941 byla přebudována činnost obranných organizací, což umožnilo hromadný vojenský výcvik lidu přiblížit požadavkům soudobé války. Byly zpracovávány nové programy vojenského výcviku, skupinový systém výměny výcvikových jednotek, ve kterých si osvojilo různé vojenské odbornosti 2,6 miliónů lidí. Vojenská zaměstnání byla přenesena z učeben do terénu, na střelnice. Prováděli je záložní důstojníci za jakéhokoli počasí a v podmínkách, charakteristických pro bojovou situaci. Ve válce všechny organizace aktivně působily při uskutečňování všeobecného vojenského výcviku obyvatelstva.

Nejkvalifikovanější a masový vojenský výcvik probíhal v záložních vojenských jednotkách. Na počátku války byl organizován uspořádaný systém výcvikových a záložních útvarů a svazků. Základními organizačními jednotkami záložních útvarů byly pluky a prapory, ale ve vnitřních vojenských okruzích působily výcvikové a záložní brigády a divize. Tam se soustřeďovali povolanci a vojáci, kteří se vraceli z nemocnic; procházeli nezbytným výcvikem podle odbornosti a potom byli posíláni k nově vytvářeným útvarům a svazkům, nebo v sestavě pochodových jednotek přímo na frontu.

Současně s nově vytvořenými útvary a svazky k doplnění vojsk bojujících front v letech 1941 a 1942 byly posílány i pochodové prapory (roty), jejichž příslušníci se připravovali rovněž v záložních útvech. Průměrně každý měsíc v těchto letech bylo odesíláno na frontu v sestavě pochodových doplňků od 330 tisíc do 370 tisíc lidí.

Funkce vytváření nových útvarů a svazků, přípravy pochodových doplňků pro bojující armády, organizace povolání vojensky povinných lidí ze zálohy a řízení vojenských výcvikových zařízení převzala v srpnu roku 1941 vytvořená Hlavní správa výstavby a zkompletování vojsk Rudé armády.

Zvláštního úsilí vyžadovala příprava velitelských, politických, inženýrsko-technických kádřů, jejichž velký nedostatek byl pocíťován ve spojitosti s rozvíjením ozbrojených sil, s vytvářením velkého množství nových svazků a útvarů a rovněž značnými ztrátami velitelského sboru na frontě. Byla přijata opatření k zesílení přípravy vojenských odborníků. Vojenská výcviková zařízení v roce 1941 po zkrácení učebních programů předčasně vyřadila posluchače a frekventy. V akademích a učilištích byl zvětšen počet posluchačů. V rámci akademií byly organizovány krát-

kodové kursy pro vojáky s vyšším vzděláním. U vojenských okruhů byly vytvořeny kursy pro zdokonalení velitelského sboru — pobočky kursů „Vystřel“, u armád — kursy podporučíků (velitelů čet), u politických správ frontů a některých politických oddělení armád — kursy politických pracovníků. Kromě toho v lednu až dubnu roku 1942 byla vytvořena nová pěchotní, kulometná, minometná a další učiliště, frontové a okruhové kursy podporučíků, krátkodobé kursy pro přípravu velitelů čet jezdeckta a dělostřelectva. To umožnilo koncem roku 1942 nejen zcela zabezpečit potřeby bojujících armád ve velitelských kádrech, ale vytvořit i jejich zálohu.

Příprava vojáků pro dělostřelectvo, tankové a jiné druhy vojsk i speciální vojska byla uskutečňována u výcvikových útvarů a svazků, na vojenských školách, které byly hlavním zdrojem vytváření záložních jednotek. Délka jejich výcviku v závislosti na složitosti bojové techniky a zbraní trvala od jednoho do šesti měsíců. Takovým způsobem připravené kádry byly soustředěny v tankových osádkách a dělostřeleckých obsluhách; další jejich příprava a sladění probíhaly u výcvikových a záložních pluků. U nich bylo dokončeno vytvoření osádek, obsluh, čet a rot (baterií). Potom v sestavě pochodových rot (baterií) byly posílány buď přímo na frontu, nebo do prostoru vytváření záloh.

V souvislosti s tím, že v průběhu války vznikla nutnost vytváření velkého množství nových tankových, dělostřeleckých a jiných svazků a útvarů, které vyžadovaly specifický přístup k jejich vytváření a organizaci bojového sladění, v rámci hlavních správ těchto druhů vojsk vznikly samostatné správy výstavby a zkompletování, pro něž Hlavní správa vyčlenila jen počty osob. To umožnilo centralizovat systém výcviku vojáků různých odborností, jejich bojové sladění, vytvářet záložní jednotky a operativně je rozdělovat bojujícím frontům. Všechna tato opatření byla uskutečňována hlavně ve specializovaných výcvikových střediscích (tankových, dělostřeleckých a jiných).

Vytvoření výcvikových středisek, obsazených vysoce kvalifikovanými učiteli, zabezpečovalo kvalitnější přípravu vojsk, včasné provedení změn v učebních programech v důsledku nových způsobů vedení bojové činnosti, ověřených v průběhu války. V těsné spojitosti probíhala příprava jednotlivých specialistů a bojové sladění jednotek (osádek, obsluh). Zvláštní pozornost byla věnována palebné přípravě, přičemž jako terčů byla využívána i ukotvená bojová technika. To dodávalo

vojákům přesvědčení o síle a kvalitě vlastních zbraní.

Ke zvýšení kvality výcviku byla uváděna ve speciálních návodech, letáčích a novinách takticko-technická data bojové techniky nepřítelů, objasňována její zranitelná místa a doporučeni způsoby ničeni — z jakého druhu zbraně a z jaké vzdálenosti zahajovat palbu. Byly organizovány ukázkové střelby.

Přesně stanovené krátké lhůty, ve kterých byla vojska cvičena a procházela bojovým sladěním, nutily s maximální intenzitou využívat každý den a každou hodinu. Ve spojitosti s tím je charakteristický příklad organizace přípravy 10. armády k bojové činnosti, která byla formována v Povolží a zúčastnila se bitvy u Moskvě v sestavě Západního frontu. Na přípravu armády, která se skládala hlavně ze záložních divízi, doplněných ze zálohy vojáků téměř na 100 %, a velitelským a politickým sborem na 85 %, byly věnovány celkem tři týdny. Z toho jen 14—15 dní bylo možné využít na plánovaný bojový výcvik.

Ke splnění stanoveného úkolu k bojovému sladění byla uskutečňována zaměstnání u svazků a útvarů 12 hodin každý den. Velká pozornost byla věnována noční bojové činnosti.

Výsledky vykonané práce se projevil v bojové činnosti vojsk v rámci bojové situace. Svazky armády, bez ohledu na to, že byly slabě vyzbrojeny po technické stránce, úspěšně splnily bojové úkoly, které jim byly stanoveny v obraně zaujaté čáry. Po přechodu do protitoku (v prosinci roku 1941) za měsíc útočných bojů armáda zničila protistojícího nepřítele a postoupila na západ více než 300 km.

Hovoříme-li o přípravě záloh, je nutné poznamenat, že od počátku války do poloviny roku 1942, divize, které utrpěly velké ztráty, byly zpravidla doplňovány. Jejich zbytky byly používány k doplnění nově vytvářených svazků. To mělo za následek, že do sestavy frontů (armád) přicházely narychlo vytvořené divize, které neměly zkušenosti z vedení bojové činnosti a vlastní tradice. Takové svazky zpravidla neměly vysoké bojové možnosti a utrpěly velké, ničím nezdůvodněné ztráty.

Proto existující metoda vytváření záloh a obnovení bojeschopnosti vojsk byla změněna v roce 1942. Útvary a svazky, které utrpěly ztráty a bylo nutné je doplnit, nebyly rozpuštěny, ale byly vyváděny ze sestavy frontu (armády) k doplnění vojáků a vyzbrojí. Takový způsob umožňoval uchovávat základní jádro vojsk divize, zvláště velitelského sboru, a po jejich doplnění a

bojovém sladění v poměrně krátké době získat plně bojeschopná vojska, která měla bojové zkušenosti a tradice. To kromě toho umožnilo v roce 1942 značně snížit počet nově vytvářených střeleckých divizí.

Pro tanková a mechanizovaná vojska byla přijata poněkud jiná posloupnost vytváření nových formací. Svazky a útvary, které předešlé předaly výzbroj k doplnění jiným útvarům frontu, v úplné sestavě byly vyváděny do výcvikových prostorů. Tam získaly novou materiální základnu, nezbytné množství vojsk a docházelo k bojovému sladění. Posílení frontů v tomto období války dělostřeleckými útvary bylo uskutečňováno novými formacemi, vytvářených přímo u frontu nebo v záloze Hlavního stanu Hlavního velení.

Bojová příprava v druhém období války byla uskutečňována organizovaně a pravidelně. To vyplývalo ze změněné situace na sovětsko-německé frontě. Operace byly připravovány zpravidla v období strategických přestávek, které trvaly od dvou do čtyřech měsíců. V průběhu této doby i útvary a svazky, které bojovaly v prvních sledech, byly doplňovány vojsky, bojovou technikou a zabývaly se bojovou přípravou.

Zvláště intenzivně byla uskutečňována zaměstnání k bojovému sladění útvarů, svazků a svazů, které byly předávány ze zálohy Hlavního stanu Hlavního velení nebo frontu. Vojska a štáby se připravovaly k bojové činnosti v souladu s jejich předurčením v plánovaných operacích. Ty útvary a svazky, které přicházely do sestavy armády (sboru), byly nejčastěji určovány do druhého sledu; měly rovněž možnost organizovat a uskutečňovat plánovitý bojový výcvik.

Třetí období války bylo charakteristické tím, že vytvářené svazky a útvary byly neustále vyzbrojovány stále kvalitnějšími zbraněmi a bojovou technikou. Doplnění ztrát vojsk frontů v této době bylo uskutečňováno prakticky stejným způsobem jako ve druhém období, tj. metodou přípravy kádru ve výcvikových prostorech, učilištích a záložních útvarech.

Zálohy byly vytvářeny hlavně způsobem vvedení svazků a svazů ze sestavy frontů s jejich následným doplněním a vytvářením poměrně značného počtu nových svazků (útvarů).

Analýza dokumentů z období Velké vlastenecké války, které určovaly usměrňování práce ke sladění jednotek, útvarů a svazků, umožňuje vyvodit některé charakteristické rysy její organizace. Vcelku se

vyznačovala cílevědomostí, konkrétností, maximálním přiblížením výcviku ke skutečným podmínkám války.

V průběhu bojového sladění byla věnována hlavní pozornost především praktickému procvičení těch úkolů, které v určitém období války nabývaly na rozhodujícím významu. Tak v prvním jejím období, kdy sovětská vojska se hlavně bránila, bylo soustředěno hlavní úsilí na zvládnutí otázek vybudování odolné obrany, ženížního vybudování terénu, boje s tanky a letouny nepřítel, vedení protitúderů (protiztečů), boje v obklíčení a vyjití z něho. V dalším byla vojska cvičena hlavně ve vedení útoku v různých podmínkách. Přitom v důsledku zesílení obrany nepřítel byly zdokonalovány i metody výcviku vojsk k jejímu průlomu, odrážení protiztečí, rozvíjení útoku v hloubce a pronásledování nepřítel, násilnému přechodu vodních překážek a obsazení velkých zastavěných prostorů.

Urychlená a kvalitní příprava vojsk byla zabezpečována tím, že program jejího průběhu vycházel z konkrétních úkolů, které byly stanoveny útvarům. Výcvik byl organizován na základě praktických potřeb frontu, které předurčovaly obsah a metodu výcviku. Charakteristickým rysem bojového sladění vojsk byl tvůrčí přístup velitelů všech stupňů k jeho organizaci, který zahrnoval veškeré zobecnění. Hlavním požadavkem na výcvik bylo učít vojska tomu, co budou muset dělat v nadcházejícím boji.

Štáby útvarů a svazků bojující armády v průběhu Velké vlastenecké války získaly bohaté zkušenosti z organizace bojové přípravy vojsk. To umožnilo svazkům a útvarům zvládnout v krátké době nejužší a ve vzniklé bojové situaci způsoby bojové činnosti.

Tak např. bojový řád pěchoty vyžadoval před bojem uskutečnit speciální nácvik jednotek, vyčleněných k průlomu nepřátelské obrany. Tato zaměstnání byla připravována a konána v terénu, který byl obdobný úseku plánovaného průlomu. Byl na něm vytvářen systém obrany s vybudovanými překážkami, obrannými zařízeními, maketami zbraní a bojové techniky pravděpodobného nepřítel. Tato zásada řádu k výcviku vojsk v letech války byla směrnicí při přípravě jakékoli operace.

Velký význam byl přikládán přípravě všech orgánů velení. Sladění v přípravě štábů bylo dosahováno uskutečněním skupinových cvičení, válečných her na mapách, polního výcviku, štábních nácviků, velitelско-štábních cvičení s generály a důstojníky v terénu se spojovacími pro-

středky. Kromě toho byla organizována instruktivně metodická zaměstnání, ukázková cvičení a v případě potřeby situace i shromáždění v trvání od tří do deseti dnů. Na zaměstnáních a shromážděních studovali generálové a důstojníci zkušenosti z dosavadních bojů, osvojovali si návyky sládení podřízených vojsk, procvičovali otázky organizace součinnosti v rámci svazů, svazků (útvárů), se sousedy, přiděleními a posilovacími prostředky. Všechny změny v operačním umění a taktice i ve způsobech použití zbraní se bezprostředně odrazily v programech přípravy a bojového sládení záloh.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války přesvědčivě dokazují, že příprava a sládení vojsk a zkracování termínů je možné jen za předpokladu správného přístupu k organizaci, plánování a metodiky jejich uskutečnění.

Ovšem některé závěry psychologů, věnované otázkám činnosti v soudobých podmínkách, předpokládají zavedení doplňkových opatření, která by napomáhala úspěchu této práce. K nim je možné zařadit taková, jako je včasný výběr vojáků podle odborných a povahových vlastností. Tato opatření, která byla praktikována v období Velké vlastenecké války, jsou v současné době zvláště nezbytná v souvislosti se ztížením úkolů, které jsou kladeny na každého vojáka v bojové situaci, kromě toho se zvýšením požadavků na rychlost, přesnost a sládení činnosti v sestavě jednotek a útvarů. K tomu je možné využívat psychologické přípravy, speciálních programů a zásad, které umožňují určovat vhodnost vojensky nutných opatření ke splnění všech funkčních povinností.

V soudobých podmínkách je neméně důležitý problém výběru členů osádek, obsluh a družstev atd. V letech minulé války byla v některých družích vojsk praktikována speciální komplexní cvičení k objasnění potřebného sládení. V procesu sládení tankových pochodových rot osádky byly vybírány tak, aby mezi jejich členy byli lidé s velkými zkušenostmi. Kromě toho byla brána v úvahu existence komunistů a komсомолců i bojové soudružství.

Soudobé bojové komplety jsou hlavně zbraněmi kolektivního používání a jejich efektivnost závisí na sládení činnosti vojáků. Proto výběr a příprava osádek, obsluh a jednotek představuje složitý úkol. Jeho úspěšné plnění je možné jen na základě přesné organizovaného výcviku a efektivní politickovojenné práce.

Studium praxe z výběru vojáků podle údajů odborných požadavků a z výběru lidí podle rysů svědomí v letech minulých

války přivádí k nutnosti vytváření typových psychologických modelů specialistů různých profilů, které by plnily úkoly základních článků pro určování vojenských odborností a vytváření nejnižších jednotek.

Hlavní, jak ukazují zkušenosti z Velké vlastenecké války, je příprava a sládení činnosti velkých sil vojsk v týlu a na frontě, která vyžaduje přesný systém plánování výcviku. Zkrácený a kvalitní výcvik byl zabezpečen tím, že byl organizován na základě úkolů stanovených vojskům, které určovaly obsah a metodiku přípravy vojsk v týlu, kromě toho i bojové nácviky útvarů a jednotek před vedením operace na frontě.

Takové zdůvodněné základní úkoly pro jakoukoli kategorii vojáků není složité objasnit z předurčení jednotek, útvarů a svazků. Na základě uskutečněné analýzy je možné stanovit zcela zdůvodněný seznam umění a návyků, které jsou nezbytné pro jednotlivé skupiny odborníků. To umožní prognózovat přípravu vojáků a vypracovat přesná doporučení k výcviku a sládení útvarů v krátké době.

Systém přípravy nově vytvářených vojsk v letech Velké vlastenecké války, mobilizovaných kontingentů ve výcvikových a záložních útvech a svazcích se zcela osvědčil. Ve spojitosti s tím bylo žádoucí věnovat velkou pozornost rozvíjení teorie urychleného výcviku a sládení velkých vojenských kolektivů ve výcvikových střediscích.

Vědeckotechnický pokrok a s ním spojený proces zvyšování všeobecné vzdělávací a technické úrovně obyvatelstva státu, kromě toho i rozvinutý systém mimovojenské přípravy — to vše dá důvod předpokládat, že v podmínkách války budou vojska dostávat kontingenty povolanců se širokým technickým obzorem, zformované odbornými návyky a v nezbytné míře připravené z vojenského hlediska. To je bezpodmínečně důležitým faktorem, který zabezpečuje plnění úkolů jejich kvalitní přípravy k vedení bojové činnosti.

Spolu s tím je nezbytné vzít v úvahu, že výcvik vojsk v podmínkách soudobé války bude mít velké množství zvláštností. Budou v hlavní míře podmíněny zásadními změnami v technickém vybavení vojsk a ve způsobech jejich bojového použití. Je zřejmé, že v průběhu války bude nutné plnit úkoly výcviku velkých mas vojsk ve velmi krátké době. V těchto podmínkách je velmi důležité již v mírové době udělat všechno ke zvýšení efektivnosti přípravy vojáků, vojenské přípravy mládeže a brané masové přípravy.